

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC.

MAI THỊ QUÝ. *Toàn cầu hóa và vấn đề kế thừa một số giá trị truyền thống của dân tộc trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay.*

Chuyên ngành: Chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử

Mã số: 62 22 80 05

Toàn cầu hóa và tác động của nó đối với sự phát triển kinh tế - xã hội là một vấn đề lớn và mang tính thời sự, do đó đã có nhiều công trình trong và ngoài nước tập trung nghiên cứu. Tuy nhiên, các công trình này chủ yếu xem xét toàn cầu hóa dưới góc độ kinh tế mà chưa nhìn toàn cầu hóa với tư cách là một chỉnh thể bao gồm tất cả các mặt: kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội v.v... luôn tác động qua lại lẫn nhau, trong đó kinh tế giữ vai trò nền tảng. Hơn nữa các công trình trên chủ yếu dừng lại ở sự tác động của toàn cầu hóa đối với kinh tế, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả của việc hội nhập kinh tế quốc tế đối với Việt Nam mà chưa chú ý nhiều tới *tác động của toàn cầu hóa đến các giá trị truyền thống của dân tộc và kế thừa các giá trị đó trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay như thế nào*. Từ thực tế đó, NCS Mai Thị Quý đã lựa chọn vấn đề còn chưa được nhiều người chú ý đến này làm đề tài nghiên cứu cho luận án tiến sĩ của mình.

Dựa trên những quan điểm của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử, tư tưởng Hồ Chí Minh; các quan điểm của Đảng Cộng sản Việt

Nam về vấn đề giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc trong điều kiện kinh tế thị trường và trong bối cảnh toàn cầu hóa cùng với kết quả nghiên cứu của nhiều tác giả trong thời gian gần đây về vấn đề này, luận án từng bước làm rõ thực chất, đặc trưng và tính hai mặt của toàn cầu hóa cùng với sự biến động của các giá trị truyền thống trong xu thế toàn cầu hóa, trên cơ sở đó khẳng định sự cần thiết phải kế thừa các giá trị truyền thống tiêu biểu của dân tộc Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay và những nội dung cơ bản của sự kế thừa đó.

Kết cấu của luận án, ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục các tài liệu tham khảo, gồm 3 chương, 6 tiết.

Ở chương I: *Toàn cầu hóa – nhìn từ góc độ triết học*, tác giả xem toàn cầu hóa như là một xu thế vận động tất yếu của xã hội loài người theo qui luật chung từ thấp đến cao. Và toàn cầu hóa không phải là một cái gì khác mà là xu hướng mở rộng các quan hệ giữa con người với con người trên phạm vi toàn cầu. Trong “tổng hòa những mối quan hệ” ấy, có các quan hệ kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội... Các quan hệ này tồn tại trong một chỉnh thể và tác động qua lại lẫn nhau, trong đó quan hệ về kinh tế giữ vai trò nền tảng.

Với cách nhìn nhận về toàn cầu hóa như trên, tác giả đã đưa ra định nghĩa về toàn cầu hóa, phân tích các giai đoạn của quá trình toàn cầu hóa, nêu rõ những đặc trưng tiêu biểu của mỗi giai đoạn; đồng thời tập trung phân tích những đặc trưng của toàn cầu hóa trong

giai đoạn hiện nay – giai đoạn toàn cầu hóa đang chịu sự chi phối của các nước tư bản chủ nghĩa, đứng đầu là Mỹ.

Tiếp đó, tác giả nêu rõ những nhân tố thúc đẩy quá trình toàn cầu hóa, bao gồm nhân tố kinh tế, nhân tố khoa học và công nghệ, nhân tố chính trị - xã hội. Phân tích các nhân tố trên trong quá trình toàn cầu hóa, tác giả kết luận: toàn cầu hóa là một xu thế tất yếu, khách quan, hợp quy luật dựa trên những điều kiện khách quan và chủ quan cho phép. Đó là một xu thế “cần và có thể” của lịch sử xã hội loài người.

Trong chương này, tác giả còn phân tích và làm rõ tính hai mặt của toàn cầu hoá trong một số lĩnh vực kinh tế, chính trị - xã hội, và đưa ra kết luận “...để có thể hội nhập có hiệu quả, các quốc gia cần phải nhận thức rõ mặt tích cực và tiêu cực của toàn cầu hóa cũng như những cơ hội và thách thức mà quá trình này đem lại. Từ đó chuẩn bị khai thác mọi nguồn lực, tận dụng tối đa các thời cơ và sẵn sàng đối mặt để vượt qua những thách thức đưa đất nước phát triển”.

Chương II bàn về *sự biến động của các giá trị truyền thống trong toàn cầu hóa*. Dưới góc độ triết học, tác giả làm rõ các phạm trù *giá trị, truyền thống* và *giá trị truyền thống*. Theo tác giả, *giá trị* là một phạm trù triết học dùng để chỉ ý nghĩa tích cực của các sự vật, hiện tượng, quá trình, quan hệ (cả vật chất lẫn tinh thần) đối với một cá nhân, một cộng đồng, một giai cấp, một xã hội hay toàn thể nhân loại trong một điều kiện lịch sử cụ thể. *Truyền thống*, là một khái niệm chỉ phức hợp những tư tưởng, tình cảm, tập quán, thói quen, phong tục, lối sống, cách ứng xử, ý chí... của

một cộng đồng người được hình thành trong những điều kiện lịch sử nhất định và được truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Còn *giá trị truyền thống* là những truyền thống có giá trị vững bền, những truyền thống tốt đẹp, tiêu biểu cho bản sắc văn hóa dân tộc, có tác động tích cực thúc đẩy sự phát triển của dân tộc trong suốt chiều dài lịch sử và được giữ gìn, kế thừa từ thế hệ này sang thế hệ khác.

Trong toàn cầu hóa, văn hóa nói chung và các giá trị truyền thống dân tộc nói riêng cùng một lúc chịu sự tác động trực tiếp hoặc gián tiếp của nhiều yếu tố, mà trước hết là kinh tế. Mặt khác, bản thân văn hóa có những quy luật vận động nội tại riêng làm cho giá trị truyền thống của tất cả các dân tộc trên thế giới tác động lẫn nhau. Do đó, trong toàn cầu hóa, giá trị truyền thống của mỗi dân tộc không tránh khỏi sự biến động (cả tích cực lẫn tiêu cực). Do nhu cầu phát triển kinh tế, các quốc gia buộc phải mở cửa để hội nhập. Và đó cũng chính là cơ hội để các giá trị truyền thống của những dân tộc khác nhau được gặp gỡ, được giao thoa, được tiếp xúc với nhau. Vì vậy, có thể nói, trong quá trình toàn cầu hóa, sự giao lưu, tiếp biến về văn hóa, về các giá trị truyền thống giữa các dân tộc cũng là một vấn đề tất yếu khách quan và cũng là sự cần thiết phải có để mỗi dân tộc có thể hội nhập một cách có hiệu quả cao nhất. Đồng thời thông qua đó, mọi dân tộc đều có thể “cho” và “nhận”, có nghĩa là họ có thể học tập, tiếp thu những giá trị tinh hoa của nhau làm phong phú cho hệ giá trị truyền thống của chính dân tộc mình.

Tác giả luận án cũng chỉ rõ, trong quá trình giao lưu văn hóa, ưu thế đang

thuộc về các nước giàu, bởi vì nền văn hóa của các nước này đang được hậu thuẫn bởi một sức mạnh vật chất to lớn. Vì vậy, những giá trị truyền thống dân tộc của các nước nghèo rất dễ bị lấn át bởi những giá trị từ bên ngoài tràn vào, rất dễ bị mất đi bản sắc riêng. Những sản phẩm tiêu dùng chất lượng cao, những thành tựu công nghệ hiện đại là kết quả sáng tạo của cả nhân loại, nhưng trong giai đoạn hiện nay, chúng lại đang được các nước tư bản chủ nghĩa, đặc biệt là Mỹ sử dụng như một công cụ thống trị thế giới cả về vật chất và tinh thần.

Liên hệ với thực tiễn đất nước, tác giả chỉ rõ, thông qua toàn cầu hóa, mở cửa hội nhập, văn hóa Việt Nam đã được mở rộng, giao lưu với nhiều nền văn hóa trên thế giới. Người Việt Nam cũng có cơ hội tiếp nhận những giá trị tinh hoa của các nước khác làm phong phú thêm cho nền văn hóa của dân tộc mình. Mặt khác, không ít những giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam đã được kế thừa và phát huy cao độ trở thành động lực thúc đẩy nền kinh tế phát triển trong thời kỳ đổi mới. Tuy nhiên, cũng trong quá trình toàn cầu hóa hiện nay, nhiều giá trị truyền thống đặc sắc của dân tộc lại đang bị đe dọa, bị băng hoại; bản sắc văn hóa phong phú và lâu đời của dân tộc cũng bị phai mờ trong cơn lốc của hội nhập, nhiều giá trị văn hóa đạo đức bị coi thường, thậm chí bị chế giễu, thuần phong mỹ tục đang có nguy cơ bị chà đạp, đạo đức có nguy cơ bị băng hoại, tệ nạn xã hội ngày một gia tăng. Giữa truyền thống và hiện đại đã bộc lộ một số xu hướng tự phát mang tính cực đoan.

Từ thực trạng trên, tác giả cho rằng, hơn lúc nào hết, hiện nay chúng ta cần

phải định hướng lại giá trị cho mọi người dân nhằm ngăn chặn những xu hướng sai lầm, xác lập những xu hướng đúng đắn, phát huy những giá trị tinh hoa của dân tộc kết hợp với tiếp thu những giá trị phổ quát của toàn thể nhân loại để góp phần hình thành nhân cách con người Việt Nam hiện đại phù hợp với yêu cầu của xu thế toàn cầu hóa hiện nay.

Ở chương III, tác giả phân tích, nêu rõ những vấn đề đặt ra trong *sự kế thừa một số giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay*. Theo tác giả, kế thừa là một hiện tượng mang tính quy luật, biểu hiện đặc trưng của sự phát triển, bất kể đó là sự phát triển trong tự nhiên, trong xã hội hay trong tư duy. Tuy nhiên, tính quy luật của sự kế thừa trong tự nhiên diễn ra một cách tự phát, còn trong lĩnh vực xã hội, kế thừa mặc dù vẫn mang tính khách quan, nhưng lại gắn với những hoạt động có mục đích, có ý thức của con người.

Kế thừa giá trị truyền thống thực chất là việc giữ lại, bổ sung, phát triển những giá trị truyền thống của dân tộc trong một giai đoạn lịch sử mới. Ai là chủ thể của sự kế thừa? Tại sao phải kế thừa? Kế thừa trong hoàn cảnh nào? Kế thừa cái gì? Kế thừa như thế nào? Đó là những nội dung tác giả luận án tiếp tục phân tích làm rõ.

Luận án đã được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Nhà nước họp tại Viện Triết học thuộc Viện Khoa học xã hội Việt Nam năm 2007.

ĐỨC MINH
giới thiệu

